

Razprava o našem šolstvu v banskem svetu

ske službe odpuščenih, ker so bili sprejeti v drž. službo. Vseh dnevičarskih mest je 44.

Če bi zasedli 251 praznih oddelkov in po potrebi delili vsaj 100 oddelkov in če bi se upokojilo vsaj 100 učiteljev, ki imajo polna leta, bi dobili potrebno število praznih mest za vse, ki čakajo na službo. Učiteljskega naraščaja torej ni preveč, kreditov je premalo. Ker v prihodnjih dveh letih ne bo novega naraščaja in ker so sedanji trije letniki maloštevilni, bi utegnili čez nekaj let učiteljskega naraščaja pri nas zopet primanjkovati.

V tekočem proračunskem letu je bilo prenešenih precej učiteljev in učiteljic, večina po svoji prošnji.

Ob začetku šolskega leta je bilo v ljudskih šolah 93.615 učencev in 92.208 učenk, skupaj 185.823 otrok. Od teh je Jugoslovancev 182.970, Nemcev 2149, Madžarov 596, drugih narodnosti pa 108. Število učencev se je povečalo za 2144 otrok. V enem oddelku je povprečno 40 otrok.

Pri šolskem delu in pouku se je učiteljstvo predvsem pečalo z vprašanjem, kako uveljaviti v praksi zahteve delovne šole. V banovini je 35 šolskih okrajev, torej 6 več kot lani. Prosvetni oddelek je opozarjal učiteljstvo z okrožnicami na socialno delovanje med narodom, na enotno pozdravljanje v šoli itd.

V šolskem letu 1936./37. je bilo ukinjenih zaradi premajhnega števila učencev 5 nemških oddelkov. Število nemške manjšine se stalno znižuje in je bilo v preteklem šolskem letu za 251 učencev manjše kot v predlanskem letu. Vseh manjšinskih oddelkov je 37 s 1413 učenci.

Pregled šolskih poslopij kaže, da je v banovini 859 šolskih poslopij, od katerih je 197 v prav dobrem stanju, 424 v dobrem stanju, ostala so pa slaba ali šolsko-higieničnim predpisom neustrezajoča.

V proračunskem letu 1937./38. znašajo šolski proračuni za banovino 15.450.000 din, za podeželske občine 7.332.024 din, za avtonomna mesta 5.519.566 din, skupaj 28.301.590 din. V primeri za proračunsko leto 1936./37. so narasli izdatki za ljudsko šolstvo v dravski banovini za 3.778.440 din.

Banovina vzdržuje gluhošolstvo v Ljubljani, deško vzgajališče na Selu pri Ljubljani, zavod za slepe v Kočevju in krije stvarne potrebščine pomožnih šol v Ljubljani in Mariboru. V ljubljanski gluhošolnici je 125 otrok. Nad polovico prosilcev je bilo odklonjenih zaradi pomanjkanja prostora. V deškem vzgajališču na Selu je bilo samo 80 nedoletnikov, dasi je prostora v zavodu za 150 gojencev.

Za božičnice je bilo 199.950 din izdatkov. Obstojta 70 šolskih kuhinj, 66 kuhinjam je bila razdeljena podpora v višini 37.000 din. 17 dijaških kuhinj je sprejelo 49.900 din.

Meščanske šole.

V banovini je 38 državnih in 8 zasebnih, skupaj 46 meščanskih šol, ki imajo skupaj 271 oddelkov. V državnih meščanskih šolah je bilo 8495 učencev in učenk, na zasebnih pa 1419 učenk. Število učencev na državnih šolah je letos za 447 večji kot lani, na zasebnih šolah pa je ostalo neizpremenjeno. Na meščanskih šolah je še vedno precejšnje pomanjkanje učiteljstva. Na mnogih meščanskih šolah so šolski prostori slabi. Za najnujnejša popravila bi potrebovale šole okrog 13 milijonov din. Stroški za stvarne potrebščine in vzdrževanje vseh meščanskih šol znašajo okrog 2.500.000 din. Banovina prispeva samo 300.000 din. Nove meščanske šole se nameravajo ustanoviti v Konjicah, Kranju, Kamniku in Sevnici. Potrebna bi bila iz narodnostnih ozirov meščanska šola v Gornji Radgoni.

Srednje in strokovne šole

Postopno se je ukinil 6. razred na realni gimnaziji v Kočevju in 3. razred mestne ženske realne gimnazije v Ljubljani. S šolskim letom 1938./39. se odpre zopet popolna realna gimnazija v Kočevju. Državna realna gimnazija v Murski Soboti se pretvarja v popolno. Samoupravna gimnazija v Murski Soboti obstoja letos iz šestega in sedmega razreda. Otvorjena je bila državna nepopolna mešana državna realna gimnazija v Mariboru.

Tako imamo v sedanjem šolskem letu 14 državnih srednjih šol, in sicer 10 popolnih, eno s šestimi razredi v Kočevju, eno s petimi razredi v Murski Soboti, eno s tremi razredi, to je ženska realna gimnazija v Ljubljani, in novo realno gimnazijo v Mariboru s štirimi razredi. Na teh zavodih se je vpisalo v 266 oddelkih 7617 dijakov in 3625 dijakin, skupno 11.242 srednješolcev in srednješolk.

V primeri z lanskim letom je obisk porasel za 436 dijakov in 270 dijakin. Na oddelek pride povprečno 42 učencev.

Na štirih nedržavnih srednjih šolah je v 31 oddelkih 395 učencev in 735 učenk, skupno 1130. En oddelek je več kot lani, učencev in učenk je 50 manj. Na vseh srednjih šolah v banovini je tedaj vpisanih 8012 učencev in 4360 učenk, skupno 12.372.

Na državnih srednjih šolah potrebujemo za znanstvene predmete brez verouka 16 učiteljev, 2 učitelja večšine, 6 honorarnih veroučiteljev in 8 honorarnih učiteljev za večšine.

V prvi razred obeh državnih učiteljišč se je smelo letos vpisati 20 učencev in 10 učenk. Na obeh šolah je 109 učencev in 61 učenk, skupno 170. Učencev je 30 manj kot lani.

Kar se tiče strokovne šole, so v ožji zvezi s prosvetnim oddelkom gospodinske šole, teh je 6, in sicer privatna višja gospodinska šola dr. Kreka v Šiški ter gospodinska šola za gostilničarske gospodinje v Ljubljani, samoupravna mestna gospodinska šola »Mladika« v Ljubljani in deklški zavod »Vesna« v Mariboru ter gospodinski šoli v Trbovljah in na Jesenicah.

Na letošnjem zasedanju banskega sveta je bilo tudi precej govora o našem šolstvu. Iz poročila, ki ga je o tem priobčil »Slovenec« od 18. februarja, posnemamo samo sledeče odstavke, ki se tičejo šolstva in učiteljstva.

Bajlec Franc, Murska Sobotica: Odkar ta država stoji, pri nas še ni bila zgrajena niti ena ne ljudska ne srednja šola iz državnih sredstev. V Belgradu je bilo v zadnjih štirih letih zgrajenih pet novih gimnazij, vse zgolj iz državnih sredstev, da ima danes Belgrad sam več srednjih šol, kakor vsa Slovenija. V Belgradu imajo tudi 20 profesorjev samo zato, da nadomeščajo odsotne in obolele, pri nas pa tako bridko primanjkuje redno nastavljenih učnih moči. Ne moremo se ubraniti vtisa, da za tem tiči neki namen. V Belgradu slutimo strujo, ki ne more prenesti našega prosvetnega razvoja, zato nas skuša pahniti na pot nazadovanja. Od centralizacije učnih knjig in učil imamo samo kulturno škodo, ker se te izdaje ne ozirajo na slovenske narodne in zgodovinske posebnosti in večkrat surovo žalijo naše narodno in versko čutenje.

Nujno potrebno je za uspeh našega šolstva in za resnično enakopravnost, da se nekaj kompetenc prenese iz ministrstev na bansko upravo.

Obširneje je govoril o breznarodnosti precejšnjega dela tamošnjega učiteljstva, ki prav vsled svoje čudne usmerjenosti ne najde stika z ljudstvom. Pozabijo se namreč besede blagopokojnega kralja, da samo dober Slovenec, dober Hrvat ali dober Srb more biti dober Jugoslovčan.

Ob koncu svojih izvajanj je predložil sledečo resolucijo, ki jo je banski svet z odobravanjem sprejel:

Banski svet dravske banovine, zbran na svojem IX. rednem zasedanju v Ljubljani, naproša gospoda bana, naj pri kraljevski vladi v Belgradu izposluje čimprejšnjo decentralizacijo prosvetne uprave v sledečem:

1. Ker nameščanje, premeščanje in dodeljevanje učnih moči iz Belgrada povzroča ob nedovoljnem poznavanju krajevnih prosvetnih potreb razvoju slovenskega šolstva in splošne slovenske prosvete silne neprilike, naj to opravlja v okviru proračunskih možnosti ban.

2. Učelje načrte za slovensko ozemlje naj ban prilagodi in v okviru obstoječih zakonov slovenskim posebnim narodnim, zgodovinskim in kulturnim razmeram; na tem ozemlju naj bo šolski pouk po načrtih, ki jih izdela ban.

3. Vsaka monopolizacija šolskih knjig, učil in šolskih potrebščin naj se z ozirom na posebne razmere dravske banovine na njenem teritoriju, kolikor se je uvajala, ukine, oziroma se ne uvede.

4. Kr. vlada naj da vsa potrebna sredstva na razpolago, da se dopolnijo in zasedejo prazna učiteljska mesta na vseh šolah dravske banovine.

5. Za izvedbo gornjih zahtev in želja naj kraljeva vlada poskrbi dovolj kreditov. Dovolj kreditov naj poslej prejema tudi univerza v Ljubljani, katere razmah je omejen vpravi zaradi pomanjkanja drž. dotacij.

Vesjenjak Ivan (Košaki-Ptuj) govori o potrebi, da se ljudske in meščanske šole prilagodijo razmeram in zahtevam kraja, da bodo praktične. V vse naše šolstvo je treba uvesti več Slomškovega duha, katerega delo in vzgojne metode je svoj čas odobrila in pohvalila celo akademija v Peterburgu (sedaj Leningrad). Zveza med učiteljstvom in ljud-

stvom bo vzpostavljena šele takrat, kadar se bo učiteljstvo približalo mišljenju in pojmovanju ljudstva.

Za učitelje in profesorje, ki so bili v letih 1931—32 reducirani, pa zahteva, da se ponovno nastavijo in da se jim štejejo vsa ta vmesna leta, da se razveljavijo vse takratne uradne ocene, ker so krivične in protizakonite. Čut pravičnosti in zaupanja v zakonodajo zahteva »restitutio ad integrum«.

Tovšak Ivan (St. Ilj - Slovenj Gradec) razpravlja o problemu poročenega učiteljstva in pravi, da bi bilo samskim vsekakor treba dati boljšo plačo, ker jih sedanja v materialnem stanju preveč loči od poročenih, zlasti tam, kjer oba poučujeta in imata oba plačo. Naša naravna zahteva je tudi, da je treba katoliškim otrokom dati katoliškega učitelja.

Dr. Vidic Franc (Kamnik) se čudi, da morejo nekateri tako mirno govoriti o napredku državnega gospodarstva, ki bo, kakor pričakujejo, ob koncu leta pokazalo eno milijardo din perbitka, pri nas je pa blizu 500 učnih moči brez posla, celo od l. 1932, ker ni denarja, da bi jih nastavili. V šolski upravi naj bo več smotrenosti, da pouka sredi leta ne bodo motile razne prestavitve in izmenjavne osebe.

Kranjc Jakob (Begunje-Logatec) govori o potrebi večjega sodelovanja podeželskega učiteljstva z ljudstvom, ker je večkrat duhovnik edini izvenšolski prosvetni delavec. Tudi radio naj bo laže dostopen ljudstvu, da bo mogel opravljati ves svoj kulturni namen.

Planina Lovro (Skofja Loka) podrobneje govori o šolah v Lučnah in Javorju, kjer je 120 otrok, pa ena sama učna moč. Med učiteljstvom je tudi nekaj čudnih tipov, ki ne dajejo dobrega zgleda, ne glede treznosti, ne glede lepega obnašanja in spoštljivega vedenja do ljudstva.

Škrabec Stanko (Ribnica-Kočevje) pravi, naj knjige za šolske knjižnice izbira poseben odbor, ker danes otroci dobe včasih iz njih čtivo, ki za nje ni prav nič primerno, ki ne pospešuje ne izobrazbe, ne srčne plemenitosti.

Janez Brodar, Nekatere šole v kranjskem okraju so premahne.

Anžič (Krško) govori o pomanjkanju in slabem stanju šolskih poslopij v svojem okraju. Krajevni šolski odbori naj dobe več pravice pri sestavljanju proračunov. Meščanska šola v Krškem naj se spremeni v nižjo gimnazijo. Šolska spričevala za ljudske šole naj bodo kolkovine prosta. V Radečah naj se osnuje meščanska šola.

Josip Tratnik je naglašal, da je mati slovenskega šolstva katoliška cerkev. Danes pa se dogaja, da zastopnik katoliške cerkve v krajevnih šolskih odborih nima prostora. Mladina se mora po ljudski šoli uvrstiti v prosvetna društva, ker nima druge institucije, ki bi za njo skrbela in zato naj ta društva banovina podpre. Meščanske šole naj se specializirajo.

Alojzij Janžekovič (okraj Ptuj). Na želji naj se športu na šolah ne daje toliko važnosti. Učitelji naj obiskujejo službe božje že zaradi dobrega zgleda otrokom. Država naj prevzame plačilo kuriva za učitelje.

Jurij Kugovnik (Dravograd). Zahteva višje postavke za obmejno šolstvo. Šole je treba zlasti v dravograjskem okraju povečati. Učiteljstvo naj se v zvezi z duhovščino prilagodi željam in verskim nazorom naroda.

Kuder (okraj Celje) naglašajo potrebo novih ljudskih šol v celjskem okraju.

Kritika, ki ni kritika

Ena izmed največjih kulturnih pridobitev, ki jih je človeštvo doseglo v bojih za demokracijo, je nedvomno svobodna kritika. Toda demokratske svobodščine zahtevajo tudi demokratske ljudi, take ljudi, ki se zavedajo, da materialne in kulturne pridobitve demokracije ne smejo služiti samo poindencem, temveč skupnosti. Čim se torej kaka demokratska svobodščina izrablja v namenu, koristiti samo posamezniku ali določeni manjšini ljudske skupnosti, je izgubila svoj demokratski značaj. Postala je samo grobo sredstvo, ki ga uporabljajo za več ali manj nečedne namene individuev, ki so jim potrebe in cilji določene skupnosti deveta briga, čeprav so sami udje tega kolektiva.

Tako je tudi s kritiko. O namenu kritike na tem mestu nočem izgovoriti besed. Pribijemo naj samo to, da mora biti predvsem resna in konstruktivna. Taka kritika koristi skupnosti in torej sodi v okvir demokratskih načel. Nerresna in destruktivna kritika nujno odpade iz tega okvira, ker lahko koristi samo posameznikom, ki hočejo svojo voljo in namene uveljaviti na račun kolektiva. Izhajajoč iz tega stališča moramo samo ugotoviti, da je tudi naši organizaciji in vsem njenim ustanovam resna in konstruktivna kritika življenjsko potrebna.

Toda...

Prav blizu so nam še časi, ko so nekateri ljudje, stoječi izven kroga naše organizacije, hoteli z zlohotnimi namigavanji in zaplotniškim ovađstvom onemogočiti delo in poslanstvo Mladinske Maticice. Kakor je sramota za vsak kulturni narod — med katere se do sedaj štejejo tudi Slovenci — če se v njegovi sredini najdejo ljudje, ki hočejo iz samih osebnih razlogov uničiti kakršno koli kulturno institucijo, taka, ali še večja bi bila sramota za organizacijo, ki bi dopustila, da se z nerresno in destruktivno kritiko omajejo temelji kake njene ustanove. Nikoli ne bi izprego-

rizarala je slovensko slikarstvo in ima v slovenski zgodovini največ zaslug za umetniško in estetsko vzgojo širokih plasti slovenskega delovnega ljudstva. Vse, kar je bilo prej storjenega v tem pravcu, je bilo omejeno na poindence.

Toda pustimo kulturno misljo MM. Tistim »materialistom«, ki se jim ta misljo ne zdi važna, ali ji pripisujejo sekundaren pomen, bi lahko povedali, da je MM tudi v finančnem oziru najaktivnejša ustanova v okviru naše sekcije. Pomisljijo naj nadalje, kaj pomeni za Učiteljsko tiskarno tiskanje edicij MM. Energično se ob teh ugotovitvah vsiljuje vprašanje, kdo nosi zasluge za te uspehe.

Prvi odgovor: Slovensko učiteljstvo. Vsaj njega večji del. Učiteljstvo vrši med mladino in starši agitacijo za MM za ceno lastnih moralnih in večkrat tudi gmotnih žrtev. Zato ima članstvo, kakor smo že uvodoma omenili, polno pravico, da pove svoje želje, nasvete in ugovore glede MM. Za vse to se mu nudi dovolj prilike na zborovanjih, na predsedniških zborih, banovinskih skupščinah in v stanovskem tisku. Odbor MM je hvaležen za vsak dober nasvet in vsako upravičeno željo. Ti motivi so imeli za posledico ustanovitev posvetovalnega odbora pri MM na lanski banovinski skupščini. Najtopleje je ta odbor pozdravil urednik tov. Ribičič in opozoril na njegovo važnost. Naloga članov tega odbora je, da med letom zbirajo nasvete, želje in kritike, ki jih članstvo izreka glede edicij MM in da jih na prihodnji banovinski skupščini sporoče glavnemu odboru MM. Tako si je slovensko učiteljstvo na najdiscipliniranejši način zagotovilo svoj vpliv na delovanje MM.

Drugi odgovor: Urednik tov. J. Ribičič. Njegovim literarnim, organizatoričnim in uredniškim zmognostim se moramo zahvaliti, da je »Naš rod« dosegel tako visoko umetniško stopnjo. Gotovo je, da nam te njegove sposobnosti zavidajo vsa druga slična podjetja. Ribičič je eden tistih redkih slovenskih književnikov, ki se je ves posvetil naši mladinski literaturi, posebno oni za najmlajše. Kako se je uveljavil v tej panogi književnosti, dokazujejo suha dejstva: knjiga »Mihec in Jakec« je izšla že v tretji izdaji, knjigo »Palčka« je MM razprodala v treh tednih.

Preko vseh teh suhih dejstev — da ne govorim o srčni kulturi, ki je potrebna vsakemu kritiku — so šli nekateri tovariši, ki so v tekočem šolskem letu otvorili kritiko MM in Ribičičevega dela.

Konkretno: Ze v začetku šol. leta se je neko sresko društvo pritožilo na sekciji, da se v »Našem rodu« zapostavljajo štajerski pisatelji pred kranjskimi. Na celjskem predsedniškem zboru je urednik tov. Ribičič dokazal, da to ni res in da v »Našem rodu« celo prevladujejo štajerski pisatelji. Dovolj žalostno je že samo dejstvo, da si išče kritika »realne« osnove v lokalnem patriotizmu. Tako daleč se spozabi samo oni, ki se še danes ni mogel osvoboditi znane »kranjske fovišije« in čigar obzorje se neha ob plotu domačega zelnika. Še žalostneje pa je, ker v omenjenem dopisu grozi društvo sekciji, da bodo zaradi tega »zapostavljeni« pisatelji osnovali svoj list, ki ga bo društvo podprlo in opustilo agitacijo za MM. Koliko je taka izjava v skladu s stanovsko moralno in stanovsko disciplino ter interesi organizacije, naj presodijo vsi tisti, ki mislijo objektivno. Moje skromno mnenje je, da bi na celjskem zboru, potem ko je Ribičič ugotovil resnico, moral vstati zastopnik prizadete družstva in izjaviti: »Hvala za pojasnilo! Obvestil bom članstvo.« Tega ni storil. Modrost je lepa čednost.

V času, ko je zasedal literarni odsek MM, da preceni in konkurenco poslana dela, so tovariši, ki zagovarjajo »ignorirane« pisatelje (— nekoliko težko mi je o teh govoriti v množini!) — izpremenili taktiko. Povzpeli so se do duhovite trditve, da je v »Našem rodu« preveč Ribičičevih prispevkov in da so prebogato ilustrirani, Torej ne kvaliteta, temveč kakršna koli raznovrstnost avtorjev naj bo merilo za umetniško višino določene revije. Po mnenju teh kritikov naj bi tedaj urednik uvrstil v list vsako skrpučalo, samo svojih prispevkov ne, čeprav ima zanje tradicionalno priznanje čitajoče publike (= otrok) in objektivne literarne kritike. Sicer pa omenjena zahteva »kritikov« ne drži, ker bi lahko videli, da je Ribičič poleg svojih prispevkov uvrstil v rubriko »Cicibanov rod« tudi prispevke Anice Černejeve, Franceta Bevka, Utve, Ksenije Prunkove, Karla široka, Mirka Kuničiča, Cvetka Golarja in poleg drugih celo R. Moharja. Zakaj? Iz enostavnega vzroka, ker so mu jih poslali in če so imeli umetniško vrednost. Kadar prispevkov za to rubriko ni imel na razpolago (— in to se je zgodilo v večini primerov —), kadar ti prispevki niso imeli umetniške vrednosti, tedaj jih je pač moral napisati sam.

Glede ilustracij pa sledeče: Čim mlajši je bralec, tem bogatejša mora biti ilustrirana njegova lektira. Ta zahteva je utemeljena v moderni psihologiji in didaktiki, kar so »kritiki« po vsem videzu pozabili. Nerodna reč! Drugič bo treba nekoliko več previdnosti. Anonimna gonja je šla tako daleč, da je Ribičič umaknil dvoje svojih del iz letošnjega konkurza, ko sta bili že nagradeni. Komu je to koristilo? Mladinski matici, ki je prišla ob eno ali dve kvalitetni deli, ki lahko danes ali jutri prineseta kaki drugi založbi renomé in dobiček? Ali je koristilo tistim »ignoriranim« piscem, ki jim niti njihov zastopnik v literarnem odseku ni mogel priznati umetniške kvalitete njihovih rokopisov.

Sicer pa: lahko in smiselno je odgovarjati na stvarno kritiko. Za nerreso zaplotništvo je dovolj, če sem ga pokazal v pravi luči. Drugega namena nisem imel. Navedel sem samo dejstva v razmišljanje onim, ki jim